

ЗАШТИТА НА ГРАЃАНСКИОТ ПРОСТОР ВО ЕУ

Граѓанските организации се соочуваат со различни предизвици ширум Европската Унија. Извештајот на ФРА за *Заштита на граѓанскиот простор во ЕУ* ги претставува наодите на агенцијата во врска со овие предизвици. Беше издаден во септември 2021 година. Ова резиме ги претставува клучните наоди и мислења на ФРА посочени во извештајот.

КЛУЧНИ НАОДИ И МИСЛЕЊА НА ФРА

2

Поттикнување поволна средина и поддршка на развојот на граѓанското општество

3

Промовирање погодна регулаторна средина

5

Пристапување и користење на финансирање

6

Подобрување на учеството на граѓанското општество

7

Осигурување безбеден простор без вознемирувања и напади

© Агенција за фундаментални права на Европската Унија, 2022 година

Репродукцијата е дозволена под услов да се наведе изворот.

За секое користење или репродукција на фотографии или друг материјал кои не спаѓаат под авторското право на Агенцијата за фундаментални права на Европската Унија, мора да се бара дозвола директно од носителите на авторското право.

Ниту Агенцијата за фундаментални права на Европската Унија ниту кое било лице кое постапува во име на Агенцијата за фундаментални права на Европската Унија не сноси одговорност за користењето на следниве информации.

Луксембург: Канцеларија за публикации на Европската Унија, 2022 година

Print	ISBN 978-92-9461-693-7	doi:10.2811/39796	TK-01-21-424-EN-C
PDF	ISBN 978-92-9461-695-1	doi:10.2811/114576	TK-01-21-424-EN-N

© Авторски права на фотографии:

Корица (од горе надолу): © Jose Jordan/BELGA/AFP, Day Of Victory Stu./Adobe Stock, babaroga/Adobe Stock

Страница 3: © Valmedia/Adobe Stock

Страница 5: © Supertrooper/Adobe Stock

Страница 8: © fizkes/Adobe Stock

Клучни наоди и мислења на ФРА

Меѓународни и регионални организации за човекови права – вклучувајќи го и Советот за човекови права на Обединетите нации, различни единки на Советот на Европа, како и Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ)/Канцеларијата за демократски институции и човекови права (ОДИХР) – ја истакнуваат значајната улога на граѓанското општество во заштитата и промовирањето на човековите права и демократијата.

Во Европската Унија, граѓанското општество игра значајна улога во оживување на заедничките вредности меѓу ЕУ и нејзините земји членки наведени во член 2 од Договорот за Европската Унија (ДЕУ). Тие значително придонесуваат за примена на политиките на ЕУ во областа на човековите права. Клучната улога на граѓанското општество е исто така отликана и во Договорите на ЕУ. Неговата важност е нагласена и во релевантни документи за политиките на ЕУ, вклучувајќи стратегии и акциски планови.

Во член 11 (2) од ДЕУ и член 15 (1) од Договорот за функционирање на Европската Унија (ДФЕУ), граѓанскиот дијалог и учеството на граѓанското општество се сметаат како алатка за добро управување. Ова е отсликано и во релевантни документи за политиките на ЕУ, како што се Стратегијата на ЕУ за зајакнување на примената на Повелбата за фундаменталните права на ЕУ (Повелба на ЕУ), Акцискиот план за европска демократија и секторски акциски планови за анти-расизам, еднаквост за ЛГБТИ+ заедницата, вклучување на Ромите, детски права, попреченост, права на жртви, права на жените или интеграција на мигрантите.

Сепак, граѓанските организации се соочуваат со различни предизвици ширум Европската Унија. Во овој извештај се претставени наодите на Агенцијата за фундаментални права на Европската Унија (ФРА) во врска со низа такви предизвици. Наодите се засновани врз истражување спроведено од истражувачката мрежа на агенцијата, Франет, во 2020 година; две одделни онлајн консултации со граѓански организации во 2020 година; и анализа на постоечки документи.

ФРА постојано посочува на бројни значајни пречки за ГО уште откако го издаде својот извештај во 2018 година за **Предизвиците со кои се соочува граѓанското општество кое работи во областа на човековите права во ЕУ**. Исто така, ги посочи и позитивните случувања кои поттикнуваат поволна средина за таквите организации.

Нормите и праксите кои влијаат на работењето на граѓанското општество се нарекуваат „простор на граѓанското општество“. Според **Водечките начела на ОН за заштита и промоција на граѓанскиот простор**, „граѓанскиот простор е средина која им овозможува на луѓето и групите - или 'чинителите на граѓанскиот простор' - да имаат корисно учество во политичкиот, економскиот, социјалниот и културниот живот во нивните општества“. Понатаму посочува дека „[а] за енергичен граѓански простор потребна е отворена и безбедна средина во која нема заплашувања, вознемирувања и одмазди, без разлика дали онлајн или офлајн. Секое ограничување на таквиот простор мора да биде во согласност со меѓународното право за човекови права“.

Овој простор ги вклучува значајните регулаторни рамки, пристап до ресурси, учество во креирање политики и одлуки и безбедна средина. Овие норми и практики може да влијаат позитивно или негативно на спроведувањето на

законодавството и политиките на ЕУ, вклучително и во однос на примената на Повелбата за фундаменталните права на ЕУ.

Во извештајот на ФРА за *Заштита на граѓанскиот простор во ЕУ* се истакнати релевантни случувања во врска со закони и политики кои влијаат на активностите на ГО кои работат во областа на човековите права ширум ЕУ. Исто така, тој содржи и релевантни практики што ветуваат многу. Покрај тоа, мислењата посочени подолу ги прикажуваат начините за поттикнување позитивна средина за граѓанското општество.

Општо земено, истражувањето нагласува дека ситуацијата значително варира ширум земјите членки. Исто така, покажува дека ситуацијата во 2020 година општо била потешка отколку во претходните години, често поради пандемијата на КОВИД-19. И покрај оваа реалност, извештајот, исто така, содржи и некои позитивни случувања.

Поттикнување повољна средина и поддршка на развојот на граѓанското општество

Во 2020 година, околу една третина (33 %) од граѓанските организации (ГО) ширум ЕУ кои одговорија на консултациите на ФРА во врска со граѓанскиот простор, рекоа дека условите за работа во областа на човековите права за ГО во нивните земји биле 'добри' или 'многу добри'. Друга третина (31 %), сепак, рекле дека условите биле 'лоши' или 'многу лоши'. Понатаму, повеќе од половина од државните и локалните организации кои одговорија (57 %), рекоа дека во 2020 година ситуацијата 'се влошила' или 'многу се влошила' во споредба со претходните години.

Позитивните чекори преземени во неколку земји членки на ЕУ вклучуваат политики за поповолна средина за развој на граѓанското општество и за зајакнување на соработката помеѓу јавните власти и ГО. Ова вклучува создавање инфраструктура насочена кон обезбедување простор за дијалог и спроведување насочена поддршка кон граѓанското општество, како и конкретни заложби за отворена влада, вклучително и во рамките на државните акциски планови за **Отворено владино партнерство**.

Во некои земји членки на ЕУ, ГО се особено активни во обидот да ја подобрат рамката на политики во која работат, вклучително и преку градење коалиции. Националните институции за човекови права (НИЧП), како бранители на човековите права, се посветени на поддршка на просторот на граѓанското општество. Тие се посветени и на промоција и поддршка на сите други бранители на човековите права, како што е прикажано во **Регионалниот акциски план на Европската мрежа на национални институции** за човекови права, којшто е заснован врз **Декларацијата од Маракеш**.

Препораката CM/Res(2018) 11 од Комитетот на министри на Советот на Европа упатена до земјите членки во врска со потребата да се зајакне заштитата и промовирањето на просторот на граѓанското општество во Европа потврдува дека заштитата и промовирањето на просторот на граѓанското општество бара од земјите членки да обезбедат „погодна политичка и јавна средина“ за бранителите на човекови права, вклучувајќи ги и ГО. Таквата средина им овозможува на ГО и на другите бранители на човекови права слободно да си ја извршуваат работата.

Промовирањето на живо и силно граѓанско општество е исто така дел од глобалната политика за човекови права на ЕУ. Во 2021 година, Советот на Европската Унија ја обнови поддршката за бранителите на човековите права и ГО и се посвети на зајакнување на својата поддршка кон создавање средина погодна за граѓанското општество. **Насоките на ЕУ во врска со бранителите на човековите права** даваат практични предлози за зајакнување на активностите на ЕУ за поддршка на бранителите на човековите права.

Европската комисија исто така го поддржа развојот на 'Мерач за ГО' за проценка на средината на граѓанското општество во земјите од Источното партнерство во рамките на нејзиниот Европски инструмент за соседство. Покрај тоа, *Насоките за поддршка од ЕУ на граѓанското општество во земјите на проширување* издадени од Генералниот директорат за соседство и преговори за проширување, развиени во соработка со граѓанското општество, имаат за цел да промовираат погодна средина за граѓанското општество, партнерство и дијалог помеѓу граѓанското општество и јавните институции, и отпорност и капацитет на ГО.

Промовирање погодна регулаторна средина

За погодна регулаторна средина потребна е силна законодавна рамка која ги штити и промовира правата на слобода на здружување, мирно собирање и изразување во согласност со меѓународните закони и стандарди за човекови права. Ова неодамна беше повторно истакнато во **Водечките начела на ОН за заштитата и промоцијата на граѓанскиот простор**, објавени во септември 2020 година.

Овие права се вградени и во Повелбата за фундаменталните права на ЕУ, која е обврзувачка за земјите членки при спроведување на правото на ЕУ, но и кога државните закони и практики, иако се донесени автономно, се поврзани со правото на ЕУ и со тоа спаѓаат во тој опсег.

Декларацијата на ОН за бранители на човекови права, иако не е правно обврзувачки инструмент, содржи начела и права што се засноваат врз стандарди за човекови права вградени во други правно обврзувачки меѓународни инструменти.

Организациите кои одговорија на консултациите на ФРА во врска со граѓанскиот простор од 2020 година, пријавија предизвици во остварување на нивните основни права: околу една третина (29 %) во врска со слободата на мирен собир, една четвртина (25 %) во врска со слободата на изразување и скоро една петтина (18 %) во врска со слободата на здружување. Проблемите кои ги пријавија најчесто се поврзани со мерките во врска со КОВИД-19, како што се законите за итни случаи, ограничувања на патувања и забрани за виза, и ограничувања на слободите на собир и здружување.

МИСЛЕЊЕ НА ФРА 1

Како дел од нивното дејствување за зајакнување на примената на Повелбата за фундаментални права на ЕУ и владеењето на правото, институциите на ЕУ треба редовно да го следат просторот на граѓанското општество, со силно вклучување на чинителите на граѓанското општество и други бранители на човековите права. Методологијата на 'Мерачот за ГО' на Европската комисија применет во земјите од Источното партнерство може да се приспособи за оваа цел. Таков механизам треба да биде развиен во тесна соработка со граѓанското општество и треба да се одредат начини за институциите на ЕУ брзо да одговорат во случај да има докази за ограничување на граѓанскиот простор. Резултатите од следењето треба да бидат вклучени во годишните извештаи на Европската комисија за Повелбата за фундаментални права на ЕУ и во известувањето за владеењето на правото, заедно со препораки и стратешки насоки за подобрување на ситуацијата.

ЕУ и нејзините земји членки се охрабруваат да ги искористат Препораката CM/Res(2018)¹¹ на Комитетот на министри на Советот на Европа до земјите членки во врска со потребата да се зајакне заштитата и промовирањето на просторот на граѓанското општество во Европа и Водечките начела на Обединетите нации (ОН) за заштита и промоција на граѓанскиот простор, кои посочуваат чекори и процеси за заштита и промовирање на граѓанскиот простор. Иако е применливо за надворешните политики на ЕУ, насоките на ЕУ во врска со бранителите на човековите права исто така може да бидат инспирација.

Во согласност со Препораката CM/Res(2021)¹ од Комитетот на министри на Советот на Европа до земјите членки во врска со развојот и зајакнувањето на ефективни, плуралистички и независни државни институции за човекови права, земјите членки треба да осигурат дека нивните НИЧП (национални институции за човекови права) имаат доволно ресурси за редовно ангажирање со чинителите во граѓанското општество за човекови права и следење на предизвиците што ги засегаат.

Други предизвици ги вклучуваат оние кои се однесуваат на законското опкружување, на пример поврзани со законодавството за граѓански дијалог и консултации (25 %), закони за транспарентност или лобирање (20 %), закони за заштита на податоци (18 %), измени во закони со кои се регулира добротворниот статус (14 %), мерки против перење пари (12 %), измени во закони за даноци (11 %), закони или политики против тероризам (11 %), и законски одредби за политички кампањи (10 %).

МИСЛЕЊЕ НА ФРА 2

Како дел од нивното дејствување да се зајакне примената на Повелбата за фундаменталните права на ЕУ и владеењето на правото, институциите на ЕУ и земјите членки - кога делуваат во опсег на правото на ЕУ - треба да осигурат дека ЕУ и државните закони ги зајакнуваат правата на слободно изразување, мирен собир и здружување. Понатаму, треба да осигурат дека префрлувањето и примената на правилата на ЕУ не резултираат со непропорционални ограничувања на активностите на граѓанското општество.

Европската комисија треба да осигури консултации со граѓанското општество за време на подготовките или при прегледувањето на законодавството кое потенцијално може да влијае на граѓанскиот простор и на граѓанските слободи. Европската комисија би можела да размисли да обезбеди насоки за примената на нејзините правила за да се спречат какви било ненамерни ограничувања, врз основа на постоечките добри практики.

Земјите членки треба да осигурат дека законите што би можеле да го ограничат просторот за дејствување на граѓанското општество се во согласност со правото на ЕУ и меѓународните стандарди и начела за човекови права, како што е Декларацијата за бранители на човековите права на ОН. Треба транспарентно да се советуваат со голем број ГО при подготвување нацрти и применување на законодавството кое би можело да влијае на нив.

Институциите на ЕУ би можеке да ја истражат додадената вредност од усогласувањето на основните правила за функционирање на ГО на внатрешниот пазар на ЕУ.

Мерките кои влијаат на слободата на мирен собир, како што се строги забрани за собири, следење собири и организатори и учесници на собири, санкции и употреба на сила од страна на полицијата за време на протести, кои се главно, но не исклучиво, поврзани со мерките против КОВИД-19. Скоро половина од оние кои одговориле на консултациите за КОВИД-19 на ФРА сметаат дека ограничувањата поврзани со КОВИД-19 не се пропорционални. Покрај тоа, доказите коишто ги собрала мрежата за истражување на ФРА, Франет, докажуваат дека во некои земји нововведените ограничувачки закони за собири не се директно поврзани со пандемијата на КОВИД-19 и не вклучуваат доволно, или воопшто, консултативен процес.

Во однос на слободата на изразување, чинителите во граѓанското општество во бројни земји членки сметаат дека одредбите кои го криминализираат говорот, вклучително и оние за кои се смета дека се задолжителни за борба против тероризмот, може да имаат застрашувачки ефект врз практикувањето на слободата на изразување. Во некои земји членки, обидите за справување со говорот на омраза, особено на интернет, предизвикаа загриженост во врска со потенцијалното непропорционално влијание врз слободата на говорот.

Доказите што ги собра ФРА исто така покажуваат дека некои влади прават напори да го олеснат правото на слобода на здружување. Овие вклучуваат олеснување на бирократијата, подобрување на рамките за заштита на податоци и поедноставување и модернизирање на системите за регистрација.

Сепак, кај бројни земји членки, и извештаите на Франет и изворите на граѓанското општество посочуваат на постојани сериозни предизвици, како закони или административни обврски, во врска со распуштање и бришење регистрација на ГО или неповолни правила за нивниот статус. Поострите правила за основање и функционирање на ГО што беа предложени во многу земји членки со цел заштита на државната безбедност или на демократските вредности, предизвикаа критики во врска со нивната законитост и пропорционалност. Покрај тоа, ненамерните колатерални влијанија на правилата за спречување перење пари и финансирање тероризам се чини дека продолжуваат да влијаат на работењето на ГО.

Пристапување и користење финансирање

Наоѓање и пристап до ресурси и финансирање останува постојана грижа за ГО, а се влоши со пандемијата на КОВИД-19 во 2020 година. Вкупно 60 % од испитаниците на ФРА за консултации за граѓанскиот простор за 2020 година пријавиле дека се соочуваат со тешкотии во наоѓањето финансирање, и покрај некои обиди за подобрување на финансиските рамки во неколку земји членки. Доколку има финансирање, ГО имаат пречки при пристапување до него.

Предизвиците пријавени во консултациите за граѓанскиот простор се движат од конкуренција со други ГО за ограничени средства (49 %), до ограничен административен капацитет да се пријават за финансирањето (35 %), недостаток на транспарентност и правичност во распределбата на средствата (30 %) и ограничувачки критериуми за подобност (29 %). ГО исто така пријавуваат и бројни проблеми поврзани со пандемијата, како што се пренасочување на јавните средства за други приоритети, намалување на приватните донации и неможноста да се организираат настани за собирање средства, како и пад на придонесите во натура, на пример волонтирање.

Чинителите на граѓанското општество во голем број земји членки пријавуваат дискриминаторски или ограничувачки практики на финансирање кои особено ги засегаат ГО кои работат на родово еднаквост и правата на лезбејки, хомосексуалци, бисексуалци, трансродови лица и интерсексуалци (ЛГБТИ), како и на оние кои работат со заедниците на мигранти и верските малцинства; овие практики може да влијаат на применувањето на стратегиите на ЕУ усвоени во овие области.

Организациите за застапување генерално се чини дека се позасегнати од ГО кои обезбедуваат услуги. Понатаму, ГО во најмалку осум земји членки се загрижени за законите со коишто се воведуваат нови ограничувања за странски донации и построги правила за известување за ГО кои имаат корист од странско финансирање; во една земја, овие доведоа до пресуда на Европскиот суд на правдата.

Утврдени се и некои позитивни случувања. Бројни земји членки на ЕУ ги подобрија своите општи рамки за финансирање, додека други разгледаа поповолна даночна рамка за ГО. Неколку земји членки поставија насочени шеми за поддршка за ГО да се справат со ефектите од пандемијата на Ковид-19. ГО ја поздравиле новата **Програма за граѓани, еднаквост, права и вредности** на ЕУ, која има значително поголем буџет за периодот 2021-2027 година во споредба со претходното финансирање. **Норвешкиот фонд за грантови за активни граѓани**, администриран преку независни оператори на фондови, нуди основна поддршка за ГО во 13 земји членки на ЕУ.

МИСЛЕЊЕ НА ФРА 3

Европската комисија треба да ги земе предвид потребите за финансирање на граѓанското општество кога ги разгледува националните програми за исплата на фондови на ЕУ под заедничко управување, вклучително и Европските структурни и инвестициски фондови (ЕСИФ) и планот за закрепнување *NextGenerationEU*. Таа треба да следи како се исплатуваат средствата за ГО и да им понуди насоки и обука на земјите членки за поефективно вклучување на ГО.

Земјите членки треба да се потпираат на експертизата на граѓанското општество кога ги следат поволните услови поврзани со фундаменталните права според Регулацијата за заеднички одредби за заедничкото управување со фондовите на ЕУ, вклучително и хоризонталните поволни услови поврзани со Повелбата за фундаментални права на ЕУ и Конвенцијата за правата на лицата со попреченост, а - онаму каде е применливо и - тематските поволни услови поврзани со родова еднаквост, вклучување на Ромите итн.

Европската комисија треба да продолжи да ги следи државните правила со кои се регулира пристапот до и користењето на странското финансирање од страна на ГО во поглед на значајните ЕУ одредби и неодамнешната пресуда на Судот на правдата на Европската Унија, вклучително и слободното движење на капитал во ЕУ, и да им понуди на земјите членки, со вклученост на ГО, простор за размена на информации и добри практики во оваа област.

Институциите на ЕУ и земјите членки треба да осигурат дека законското опкружување и политиките се погодни за ГО да имаат пристап до различни извори на ресурси и дека не се соочуваат со непотребни пречки кога пристапуваат до финансирање од домашни или странски извори, вклучително и преку употреба на технологии. Понудената финансиска поддршка треба да го покрие целиот опсег на активности на граѓанското општество, вклучително и застапување, ангажирање на заедницата и развој на граѓанското општество. Покрај финансирањето проекти, основните инфраструктурни финансирања и повеќегодишните циклуси на финансирање ќе го зајакнат секторот на граѓанското општество и ќе ја осигурат одржливоста на работата на граѓанското општество во областа на човековите права.

Организацијата за безбедност и соработка во Европа, Канцеларијата за демократски институции и човекови права и насоките на Венецијанската комисија за слобода на здружување забележуваат дека „способноста да се бараат, обезбедат и искористат ресурси е од суштинско значење за постоењето и функционирањето на кое било здружение“. Пристапот до финансии и нивното искористување им обезбедува на здруженијата средства да работат и да ги извршуваат своите мисии и затоа се неделив елемент на правото на слобода на здружување.

Подобрување на учеството на граѓанското општество

Според истражувањето на ФРА, како и извештаи на граѓанското општество, и покрај напорите во некои земји членки да се подобрат консултациите со граѓанското општество, каналите за пристап на ГО до и учество во процесот на донесувањето одлуки се главно повремени и често не се соодветно поддржани со пристап до значајни информации или јасни стандарди и насоки.

Консултациите на ФРА за граѓанскиот простор постојано покажуваат дека ГО се загрижени за нивниот пристап до и учеството во процесите на донесување одлуки. Консултациите на ФРА за граѓанскиот простор за 2020 година покажаа дека оваа загриженост особено се однесува на недостаток на соодветни информации во врска учество и консултативни процеси (46 %), недостаток на доверба помеѓу граѓанското општество и јавните власти (35 %), недостаток на повратни информации во врска со тоа што се случило со податоците кои ги дале и различни пречки, вклучително и дискриминаторски пречки, како и пристап и учество во процесите на донесување одлуки (24 %).

Широката употреба на брзи и итни законодавни процедури во повеќето земји членки за време на пандемијата ги влоши постоечките проблеми. ГО, исто така, тврдат дека малцинствата и ранливите групи често не се соодветно застапени во консултациите.

Со истражувањето на ФРА се утврдија и некои заложби за подобрување на процесите на консултации, како на пример отворање на претходно затворените процеси за консултации и одреден напредок во создавањето инфраструктура за олеснување на соработката на ГО со државните власти, како и нивно учество во развојот на политики и стратегии. Дејствувањето на ЕУ може да биде катализатор во овој поглед бидејќи многу стратегии на ЕУ бараат донесување државни акциски планови. За ова, вклученоста на ГО се смета за добра пракса.

Учеството на граѓанското општество во процесите на донесување политики и одлуки е показател за демократија и придонесува за квалитетни и ефективни закони и политики. Во член 11 од Договорот за Европската Унија (ДЕУ) граѓанскиот дијалог се дефинира како суштински дел од партиципативна демократија и бара од институциите на ЕУ да „им дадат на граѓаните и претставничките здруженија можност јавно да ги објават и разменат своите мислења во сите области на дејствување на Унијата“ и да „одржуваат отворен, транспарентен и редовен дијалог со претставничките здруженија и граѓанското општество“. Конференцијата за иднината на Европа и Акцискиот план за европска демократија нудат начини на подобрување на учеството во ЕУ.

Осигурување безбеден простор без вознемирувања и напади

Меѓународните закони за човекови права им гарантираат на луѓето право на живот, слобода и лична безбедност да учествуваат во јавни работи и да не им е попречено уживањето на слободата на изразување, собир и здружување. Сите земји членки на ЕУ ги имаат потпишано Целите за одржлив развој кои се значајни за бранителите на човекови права.

Сепак, доказите на ФРА и доказите од други организации покажуваат дека во ЕУ опстојуваат закани и напади против ГО и бранителите на човекови права, како и против новинари, блогери и свиркачи. Тие вклучуваат чести закани и вознемирувања онлајн и офлајн (дури 40 % од испитаниците на консултациите на ФРА за граѓанскиот простор за 2020 година пријавиле онлајн напади, а 26 % пријавиле офлајн напади), како и вандализам на простории и имот (8 %) и физички напади (4 % од испитаниците). Освен тоа, има високи стапки на недоволно пријавување (помалку од секое трето лице пријавува таков вид напади), а ГО изразуваат незадоволство за тоа како властите се справуваат со инцидентите.

Во неколку земји членки, ГО се жалат на непријателска клима кон нив и кон бранителите на човековите права; повеќе од една третина од ГО пријавуваат кампањи за оцрнување од страна на медиумите или државните актери. Спротивно на ова, во други земји членки, владите, политичарите и функционерите на високо ниво ја истакнаа значајната улога на бранителите на човекови права и другите чинители на граѓанското општество во промовирањето на правата и обезбедувањето одговорност, особено за време на пандемијата на КОВИД-19.

МИСЛЕЊЕ НА ФРА 4

Со цел да се примени член 11 од ДЕУ, ЕУ би можела да размисли за воспоставување рамка за политики на ЕУ која ќе овозможи отворен, транспарентен и редовен дијалог помеѓу институциите на ЕУ и граѓанското општество во ЕУ, на државно и локално ниво. Таквата рамка треба да вклучува соодветни средства што ќе им овозможуваат на граѓаните и претставничките здруженија јавно да ги објават и да ги разменуваат своите мислења во сите области на дејствување на Унијата.

Таквите средства може да вклучуваат финансирање на соодветни процеси, обука на службеници и редовни консултации и размени со организациите на граѓанското општество, вклучително и преку претставништвата на Европската комисија и Европскиот парламент во земјите членки. Рамката треба да го олесни учеството на граѓанското општество во консултациите во текот на целиот циклус политики за правото и политиките на ЕУ. Во овој поглед, треба да се стави акцент на пристапот до информации и учеството на ГО кои ги претставуваат ранливите и недоволно застапените групи.

Насоки за развивање таква рамка се дадени од Советот на Европа, Насоки за граѓанско учество во политичко носење одлуки. При проследување на неодамнешните акциски планови, стратегии и други рамки на политики на ЕУ за фундаментални права, вклучително и примената на Повелбата за фундаментални права на ЕУ, како и во областа на анти-расизам, еднаквост на ЛГБТИ+ заедницата, вклученост на Ромите, права на децата, попреченост, права на жртвите, родова еднаквост и интеграција на мигранти, земјите членки треба да се поттикнат да ги вклучат резултатите од овие консултации, како и идните резултати од Конференцијата за иднината на Европа и Акцискиот план за европска демократија.

МИСЛЕЊЕ НА ФРА 5

Европската комисија треба да упатува на нападите против бранителите на човекови права во нејзините известувања според Рамковната одлука за борба против одредени форми и изрази на расизам и ксенофобија, при следењето и оценувањето на правилата и алатките на ЕУ за заштита на правата на жртвите на криминал и при ревидирањето на одредбите на ЕУ за борба против говорот на омраза и криминалот од омраза.

Европската комисија треба да осигури дека нејзината претстојна иницијатива во врска со СЛАПП нуди ефективна заштита за ГО и бранителите на човекови права од правни вознемирувања. Ваквата заштита може да вклучува еднакви процедурални заштитни мерки против тужби со кои се злоупотребуваат законите, одредби кои спречуваат поднесување тужби за клевети во други земји и злоупотреби при одбирање судови и судии, како и обврска да се обезбеди помош и поддршка на жртвите на СЛАПП. Европската комисија и земјите членки треба да ги користат сопствените средства за да ја подигнат свеста меѓу правосудните органи и практичарите во врска со негативните влијанија на СЛАПП.

Надоврзувајќи се на примерот на постоечкиот надворешен механизам на ЕУ за бранители на човекови права protectdefenders.eu, ЕУ би можела да размисли да обезбеди соодветна финансиска поддршка за создавање и одржување сличен механизам за следење во ЕУ кој ќе им овозможува на ГО и бранителите на човекови права да пријавуваат напади, да регистрираат предупредувања, да заведуваат трендови и да обезбедат навремена и насочена поддршка за жртвите.

Земјите членки треба да се погрижат злосторствата против ГО и бранителите на човекови права да бидат соодветно заведени, истражени и кривично гонети, вклучително и според важечките одредби за криминал од омраза онаму каде тоа е релевантно. Политичарите и оние кои ги креираат политиките може да придонесат за развивање позитивен наратив во врска со граѓанското општество и да ја истакнат неговата значајна улога, како и да избегнуваат изјави што би можеле да поттикнат непријателство кон ГО и бранителите на човекови права и да имаат обесхрабрувачко влијание врз нивната работа во областа на човековите права.

Земјите членки треба да се воздржат од криминализација или преземање слични правни дејства што ја попречуваат работата на ГО во контекст на хуманитарна помош за баратели на азил и други мигранти, како и за време на потрага и спасување на вода.

Меѓу организациите и бранителите на човекови права кои се особено погодени се оние кои работат со малцинства, бегалци и други мигранти, оние кои работат против расизам и оние кои работат во областа на правата на жените и правата на сексуално и репродуктивно здравје, како и правата на ЛГБТИ заедницата. Недостатокот на безбедна средина за ГО да ги исполнат своите функции потенцијално влијае на примената на сродните стратегии на ЕУ. Истовремено, доказите укажуваат на постојана криминализација на активноста на граѓанското општество и правни дејства против неа, особено во потрага и спасување на море и хуманитарна помош за оние на кои им е потребно додека се во движење.

Забележано е и правно и административно вознемирување, особено преку гонење со злоупотреба на законите и стратешки тужби за спречување јавно учество (СЛАПП). Европската комисија во својот Акциски план за европска демократија дека наративна сеопфатна студија за тоа како СЛАПП влијаат на надзорните организации (watchdogs), вклучително и ГО и активисти на граѓанското општество ширум ЕУ, и врз основа на тоа ќе предложи иницијатива за спротивставување на СЛАПП.

Работата на ФРА на граѓанскиот простор

ФРА има овластување да им обезбеди на релевантните институции, тела, канцеларии и агенции на ЕУ и нејзините земји членки (кога дејствува во рамките на правото на ЕУ) помош и експертиза во врска со фундаменталните права преку низа различни алатки.

Во овој контекст, ФРА има задача да соработува со низа чинители, вклучително и невладини организации и институции на граѓанското општество што се активни на полето на фундаменталните права,³ преку нејзината Платформа за фундаментални права. Преку оваа платформа,⁶ ГО даваат корисен придонес и повратни информации за работата на агенцијата, како и за развојот на условите и просторот што овозможуваат функционирање на ГО и на сродната правна и политичка рамка на ЕУ во областа на фундаменталните права.

Врз основа на истражување спроведено од Франет⁸, во Извештајот на ФРА од 2018 година за **Предизвиците со кои се соочуваат организациите на граѓанското општество кои работат во областа на фундаменталните права во ЕУ** беа утврдени бројни предизвици со коишто се соочува граѓанското општество — на пример, делови од владината регулаторна работа, достапност на финансирање, можности за придонес во креирањето закони и политики, како и вознемирување и негативни дискурси што ја поткопуваат работата на граѓанското општество.—

Во 2020 година, агенцијата повторно побара од нејзината истражувачка мрежа Франет да обезбеди информации во врска со правните и политичките случувања поврзани со овозможувањето простор за граѓанското општество за човекови права во сите земји членки на ЕУ, како и во земјите кандидати Северна Македонија и Србија. Информациите ја опфаќаат 2020 година.

Покрај тоа, од 2018 година агенцијата се консултира со чинители во граѓанското општество кои учествуваат во нејзината Платформа за фундаментални права во врска со нивните искуства, и тоа на годишна основа. Вкупно, 398 ГО кои работат во областа на човековите права од сите 27 земји членки на ЕУ, вклучително и 50 чадор-организации на ниво на ЕУ, одговорија на онлајн консултациите во врска со граѓанскиот простор за 2020 година.⁷ Овие организации се активни на меѓународно, ЕУ, државно и локално ниво и работат во широк опсег на области, вклучително и застапување, кампањи и подигање свест, давање услуги, вклученост на заедницата, поддршка за жртви, истражување и прибирање податоци и судски спорови.

Со цел да се соберат повеќе конкретни одговори во врска со влијанието на КОВИД-19, ФРА спроведе дополнителни онлајн консултации кои го опфаќаат периодот од март до ноември 2020 година.⁸ Вкупно одговорија 177 ГО ширум ЕУ; 35 од нив се чадор-организации кои биле активни на ниво на ЕУ.

Освен тоа, ФРА беше домаќин на бројни експертски состаноци и размени со релевантни ГО кои се активни во областа на човековите права, особено на годишниот онлајн состанок за Платформата за фундаментални права „Работа во областа на човековите права во тешки времиња: Идни чекори“ во февруари 2021 година. Овој состанок, на кој се собраа 300 ГО од ЕУ, обезбеди дополнителни информации во врска со предизвиците и можностите со коишто се соочуваат чинителите во граѓанското општество во нивната работа.⁹

³ Види **Регулатива (ЕЗ) бр. 168/2007 на Советот од 15 февруари 2007 година за основање Агенција за фундаменталните права на Европската Унија**, Сл. весник 2007 L 53 (Регулатива за основање).

⁶ За повеќе информации во врска со Платформата за фундаментални права на ФРА, види ја **наменетата веб-страница на агенцијата**.

⁸ **Франет** е мултидисциплинарната истражувачка мрежа на агенцијата. Составена е од надворешни соработници од секоја земја членка на ЕУ, од Обединетото Кралство и од земји кои имаат статус на набљудувачи и кои на барање даваат значајни податоци на ФРА во врска со прашања поврзани со фундаменталните права, со цел да се олесни споредбената анализа на агенцијата.

⁷ Види **прашалник за консултации на ФРА од 2020 година во врска со искуствата на организациите на граѓанското општество кои работат во областа на човековите права во ЕУ**.

⁸ Види **ФРА (2021), 'Влијанието на КОВИД врз работата на граѓанското општество - Резултати од консултации со Платформата за фундаменталните права на ФРА'**, 24 февруари 2021 година.

⁹ **ФРА (2021), Работа во областа на човековите права во тешки времиња: Идни чекори - Извештај од состанокот на Платформата за фундаментални права на ФРА од 2021 година**.

УНАПРЕДУВАЊЕ И ЗАШТИТА НА ВАШИТЕ ФУНДАМЕНТАЛНИ ПРАВА ШИРУМ ЕУ —

За целиот извештај, види:
<https://fra.europa.eu/en/publication/2021/civic-space-challenges>

ДОПОЛНИТЕЛНИ ИНФОРМАЦИИ

FRA – АГЕНЦИЈА ЗА ФУНДАМЕНТАЛНИ ПРАВА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА
Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Виена – Австрија
Т +43 158030-0 – F +43 158030-699
fra.europa.eu

 facebook.com/fundamentalrights
 linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency
 twitter.com/EURightsAgency

Publications Office
of the European Union